

Univerzita Karlova
Husitská teologická fakulta

**Specifika doprovázení pěstounských rodin z pohledu
doprovázejících pracovníků**

**The Specifics of Accompanying Foster Families from the
Point of View of the Accompanying Social Workers**

Bakalářská práce

Vedoucí:

PhDr. Ivana Nováková

Autor:

Štěpánka Petzová

Praha 2018

Poděkování

Mnohokrát děkuji za spolupráci a vedení při psaní mé bakalářské práce paní PhDr. Ivaně Novákové, a především pak za její čas, který mi věnovala.

Další velké poděkování patří PhDr. Mgr. Zuzaně Šípové, díky které jsem měla možnost zúčastnit se školení o pěstounské péči v Dobré rodině o.p.s., a za její podporu a odborné rady při psaní bakalářské práce.

Nemalé poděkování patří také respondentům mého dotazníkového šetření za jejich spolupráci.

Největší poděkování bych chtěla věnovat své rodině za podporu během celého mého studia a také za to, že mi toto studium umožnila.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou prací „Specifika doprovázení pěstounských rodin z pohledu doprovázejících pracovníků“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 12. 2018

Štěpánka Petzová

Anotace

Bakalářská práce s názvem „*Specifika doprovázení pěstounských rodin z pohledu doprovázejících pracovníků*“ popisuje náhradní rodinnou péči a současně sleduje její funkci v naší společnosti.

Teoretická část se zabývá vymezením adopce neboli osvojení a poručenství, šíří pak pěstounskou péči a jejími typy, legislativním rámcem pěstounství včetně práv a povinností pěstouna. Nejpodrobněji je zde definována role a náplň práce doprovázejících pracovníků a vymezení jejich práv a povinností.

V empirické části této bakalářské práce jsou zkoumána vybraná specifika doprovázení, kterými jsou: dosažené vzdělání doprovázejících pracovníků, spolupráce s OSPOD a metodika doprovázení v organizacích, pod kterými doprovázející pracovníci pěstouny doprovází.

Cílem bakalářské práce je zmapovat a charakterizovat problematiku povolání doprovázení pěstounských rodin v kontextu vybraných specifík.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, pěstounská péče, osvojení, adopce, poručenství, doprovázení pěstounských rodin, doprovázející pracovníci pěstounů, sociální práce.

Annotation

This bachelor thesis titled “ The Specifics of Accompanying Foster Families from the Point of View of the Accompanying Social Workers” describes substitute family care and simultaneously observes its function in our society.

The theoretical part is concerned with the establishment of the parameters of adoption or assumption and guardianship, more broadly it deals with foster care and its types, the legislative framework of foster care including the rights and duties of the foster parent. The role and the contents of the work of accompanying workers and the demarcation of their rights will be defined the most specifically.

The empirical part of this bachelor thesis will examine target specifics of accompaniment, which are: the educational attainment of the accompanying workers, cooperation with OSPOD (Authority for Social and Legal Protection of Children) and the methodology of accompaniment in organisations, where foster parents are accompanied by accompanying workers.

The goal of this bachelor thesis is to map and characterise the problematics of the profession of accompaniment of foster families in the context of target specifics.

Keywords

Substitute family care, foster care, assumption, adoption, guardianship, accompaniment of foster families, accompanying workers for foster parents, social work.

Obsah

Úvod.....	9
1. Náhradní rodinná péče	11
1.1 Co je to náhradní rodinná péče.....	11
1.2 Adopce, pěstounská péče a poručenství.....	14
1.3 Pěstounská péče	18
2. Doprovázející pracovníci pěstounů	24
2.1 Doprovázení a jeho další aspekty.....	24
2.2 Požadavky na výkon profese doprovázení pěstounských rodin.....	27
2.3 Specifika doprovázení pěstounských rodin.....	29
3. Empirická část.....	31
3.1 Cíle a výzkumné otázky	31
3.2 Metoda výzkumu a sběr dat	31
3.3 Charakteristika respondentů empirické části	32
3.4 Výsledky empirické části a jejich interpretace.....	33
3.5 Diskuze.....	42
Závěr	45
Přílohy.....	47
Seznam zdrojů.....	49

Seznam zkratk

z.s. = zapsaný spolek

FOD = fond ohrožených dětí

o.p.s. = obecně prospěšná společnost

OSPOD = Orgán sociálně-právní ochrany dětí

ČR = Česká republika

NRP = náhradní rodinná péče

IPOD = individuální plán ochrany dítěte

PP = pěstounská péče

Seznam tabulek a grafů

Tab. č. 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví.....	32
Tab. č. 2: Rozdělení respondentů podle věku.....	32
Tab. č. 3: Typ pěstounů, které respondenti doprovází.....	33
Tab. č. 4: Četnost odpovědí respondentů za jednotlivé kraje.....	34
Graf. č. 1: Procentuální znázornění v kolika krajích jednotliví respondenti doprovází pěstounské rodiny.....	34
Tab. č. 5: Četnosti odpovědí respondentů na otázku: <i>Jaká předchozí zaměstnání Vás dovedla k doprovázení pěstounských rodin?</i>	35
Tab. č. 6: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	37
Tab. č. 7: Odpovědi respondentů na otázku: <i>Myslíte si, že Vám ke schopnosti vykonávat toto povolání pomohlo právě Vaše vzdělání? Pokud ano, čím konkrétně? Pokud ne, co jiného?</i>	39
Tab. č. 8: Uvedené + a – metodiky doprovázení dle respondentů.....	40
Tab. č. 9: Názory respondentů na metodiku doprovázení.....	42

Úvod

Tato bakalářská práce nese název *Specifika doprovázení pěstounských rodin z pohledu doprovázejících pracovníků*. Zabývám se zde názory doprovázejících pracovníků pěstounů na to, zda jim jejich dosažené vzdělání napomohlo k vykonávání tohoto povolání, na metodiku doprovázení a spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). V empirickém výzkumu vedeného formou dotazníkového šetření se tak zabývám specifiky doprovázení.

K napsání této práce mě inspirovala především odborná praxe na HTF UK, v rámci níž jsme s PhDr. Ivanou Novákovou navštívili například Středisko náhradní rodinné péče (dále také „NRP“) v Jelení ulici, Barevný svět dětí, z.s., kde se věnují doprovázení pěstounských rodin. Rovněž mě inspirovala návštěva dětského domova v Dolních Počernicích a FOD Klokánek na Praze 4. Následně jsem si i vyhledala několik publikací k problematice pěstounské péče a toto téma mě zajímalo čím dál tím více. Po přečtení knihy s názvem „Děti, které se rodí v srdci“ od Miloslavy Striové, která je několikanásobnou adoptivní matkou i pěstounkou, jsem se definitivně rozhodla, že bych ráda do této problematiky pronikla hlouběji. Tato autorka ve své knize popisuje, jak se s manželem rozhodli pro adopci i pro pěstounskou péči, jak probíhalo přijetí dětí a celkový průběh péče o nově přichozí děti, své pocity, emoce, problémy a radosti takovéto specifické rodiny.

Následně jsem díky PhDr. Mgr. Zuzaně Šípové měla možnost absolvovat školení v organizaci Dobrá rodina o.p.s. (dále jen „Dobrá rodina“) pod vedením Alžběty Hláskové na téma pěstounská péče (dále také „PP“) na přechodnou dobu. Toto školení mi poskytlo cenné informace, jak takové doprovázení pěstounů probíhá, co řeší či neřeší doprovázející pracovníci, co by měli znát a jak by měli tyto znalosti aplikovat v praxi. Školení se účastnili doprovázející pracovníci Dobré rodiny napříč kraji České republiky, a tak jsem měla možnost konkrétně slyšet, jak se v rámci jednotlivých krajů odlišuje jejich spolupráce s OSPOD. Každý ze zúčastněných měl jiné vzdělání, profesní i životní zkušenosti, které je přivedly k tomuto zaměstnání.

V teoretické části jsem nejprve definovala několik základních pojmů, jako je náhradní rodinná péče: adopce, pěstounská péče a její varianty a poručenství. Dále jsem se zabývala doprovázejícími pracovníky, jejich vzděláním a dalšími aspekty jejich zaměstnání. V neposlední řadě jsem blíže vysvětlila mnou definovaná specifika doprovázení.

Ke zpracování tématu jsem použila odbornou literaturu zabývající se náhradní rodinnou péčí, psychologii, sociální prací. Dále jsem čerpala z příslušných zákonů k danému

tématu a z několika odborných článků. Jako zásadní bych zde uvedla knihy od Zdeňka Matějčka, Dagmar Zezulové a Lucie Trnkové.

Empirická část této práce je vypracována na základě dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 98 respondentů.

Dané téma je tedy zpracováno jak na základě odborné literatury, tak na základě informací získaných v dotazníkovém šetření, které je zaměřeno na vzdělání respondentů, jejich názory na metodiku doprovázení a možnosti spolupráce s OSPOD.

Cílem této práce je tedy zmapovat specifika doprovázení pěstounských rodin na základě poznatků a zkušeností konkrétních doprovázejících pracovníků v komparaci s informacemi získanými z odborných zdrojů.

1. Náhradní rodinná péče

1.1 Co je to náhradní rodinná péče

Lucie Trnková ve své publikaci *Náhradní péče o dítě* (2018) vysvětluje, že tento pojem v sobě zahrnuje několik samostatných právních institucí, které společně tvoří systém k ochraně ohrožených dětí, které nemohou z různých důvodů vyrůstat ve své biologické rodině. Uvádí, že jde převážně o děti, jejichž rodiče nejsou schopni nebo ochotni o ně pečovat, a proto je nutné zajistit jim péči náhradní buď v širší rodině, nebo v náhradní rodinné nebo ústavní péči.

Co děti nejvíc potřebují? V první větě své knihy tohoto názvu odpovídá na danou otázku Zdeněk Matějček: „*Mnoho věcí, ale ze všeho snad nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem.*“ (Matějček, 2007: s. 9). Ne každé dítě má to štěstí a má své blízké osoby. Rodiče. Důvody pro to mohou být různé: nepřipravenost dvojice na rodičovství, úmrtí rodičů, drogové a alkoholové závislosti, fyzické, psychické a sexuální zneužívání a mnoho dalších problémů. A proto u nás funguje institut náhradní rodinné péče a ústavní péče.

Druhy NRP jsou adopce, PP a poručenství. Druhy ústavní péče jsou, jak uvádí Trnková (2018), dětské domovy pro děti do 3 let (dříve kojenecké ústavy), dětské domovy, dětské domovy se školou a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

V lepším případě jsou tyto děti umístěny rovnou do náhradní rodinné péče. V tom horším je čeká ústavní péče. Horší je v tom, že zde většinou bývá několik tet nebo strýců, tedy zaměstnanců těchto zařízení, kteří o děti pečují, starají se o ně, vychovávají je. Náhradní rodinná péče plní funkci nahrazení rodiny. Existuje zde větší možnost vytvoření citových vazeb. Především pak, jestliže o dítě pečuje pouze jedna nebo dvě osoby, nemusí dojít k tak velké psychické deprivaci. Děti, které jsou soudem odebrány biologickým rodičům, nejsou psychicky vybavené tak jako děti z fungující rodiny.

Dalšími typy ústavní péče jsou diagnostické ústavy, výchovné ústavy a ochranná výchova. Tato zařízení jsou pro děti a mladistvé, jež mají poruchy chování, anebo se dopustili činu jinak trestného. (Trnková, 2018)

Děti umístěvané do náhradní rodinné péče nebo ústavní péče jsou vlastně opuštěné děti. Opuštěné dítě je dítě, jak uvádí Věduna Bubleová (2002), které se ne svou vlastní vinou ocitlo mimo biologickou rodinu a není naděje, že by se situace v rodině v blízké době změnila k lepšímu. Proto je příhodné, aby se našel vhodnější způsob řešení dané situace.

Dále uvádí, že děti vhodné k osvojení neboli adopci jsou děti, u kterých lze očekávat méně problémový zdravotní a psychosociální vývoj, lze je předat do nové rodiny v co nejnižším věku a jsou tzv. právně volné. Dále uvádí, které děti jsou vhodné pro pěstounskou péči. Jsou to například děti s různými problémy, jako například zdravotními či v psychomotorickém vývoji, děti starší, sourozenci nebo děti jiného etnika. Dále sem patří především děti, u kterých brání osvojení právní překážky, tedy nesouhlas rodičů. (Bubleová, 2002)

Pokud se rodina rozhodne pro to přijmout takové dítě mezi sebe, musí se na to připravit: „*I když vypadají jako děti zdravé, zdravé rozhodně nejsou. Jsou nemocné těžkou nevyléčitelnou nemocí, na kterou nejsou žádné léky. Nemocí, která se nedá pojmenovat, nejsou pro ni zdravotní kódy, nedá se měřit. Je to hluboké, niterné zoufalství, extrémní opuštěnost.*“ (Zezulová, 2012: s. 21). Jsou to děti citově deprivované. Jde to ovšem připravit se na přijetí takového dítěte? Každý, kdo se rozhodne být pěstounem či adoptovat dítě, si musí sám klást otázky a zvážit, zda má na to pečovat o takové dítě. Zezulová (2012) uvádí, že na tuto skutečnost by měla rodinu připravit povinná příprava žadatelů NRP. Každý kraj si tuto přípravu tvoří sám a dle svých pravidel, a proto mají přípravy různých krajů odlišnou úroveň. Dále Zezulová (2012) uvádí, že zkušenosti mnoha adoptivních a pěstounských rodičů potvrzují, že žádná příprava nikoho nepřipraví na konkrétní jedno dítě, které přijde právě k nim do rodiny.

Jakmile se budoucí možní rodiče rozhodnou, že by chtěli adoptovat nebo přijmout dítě do pěstounské péče, musí nejprve získat doporučení příslušného úřadu. Znamená to tedy, jak uvádí Bubleová (2002), navštívit příslušný úřad: úřad s rozšířenou působností v místě bydliště a zde oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Je potřeba vyplnit žádost o zařazení do evidence žadatelů a vyřídit další náležitosti. Dále probíhá psychologické posuzování a přípravný kurz pro žadatele. Budou-li náhradní rodiče posouzeni jako vhodní žadatelé, následuje doba čekání na vhodné dítě. Najde-li se, nastane proces seznamování a předávání dítěte do nové rodiny. (Bubleová, 2002)

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o sociálně-právní ochraně dětí“) ukládá povinnost odborného vzdělání náhradních rodičů., tedy již zmiňovaný kurz pro žadatele. Toto vzdělávání zajišťují krajské úřady. Je to 48 hodin vzdělávání, přípravy u osvojení a pěstounské péče dlouhodobé/profesionálních pěstounů a 72 hod. u dalšího typu PP.

Jana Nožířová v publikaci Náhradní rodinná péče uvádí: „*Základním principem při zprostředkování NRP je vyhledávání těch nejvhodnějších náhradních rodičů pro dítě, nikoliv*

naopak.“ (Nožířová, 2012: s. 62-63). Jestliže se tedy pár rozhodne pro náhradní rodičovství, bude se u nich posuzovat a následně rozhodovat, zda jsou, či nejsou pro dané dítě vhodnými kandidáty na náhradní rodinnou péči.

Je důležité také zmínit, jak rozebírá Jana Nožířová ve své publikaci *Náhradní rodinná péče* (2012), že je mýtem informace, že o dítě do náhradní rodinné péče může zažádat pouze manželský pár. Uvádí, že jsou čím dál častější situace, kdy o dítě zažádají samožadatelé, kteří se z nejrůznějších důvodů rozhodli žít bez partnera, ale nechtějí se vzdát své role rodiče. Tito žadatelé nejsou v praxi nijak diskriminováni. Dále může o NRP zažádat pouze jeden z manželů, zde je ovšem potřeba souhlasu druhého z manželů, pokud není omezen na svéprávnosti.

Zdeněk Matějček ve své knize *Náhradní rodinná péče* (1999) popisuje tzv. desatero o tom, jak náhradní rodinnou péči zajistit: 1. „Nebát se přijmout náhradní rodičovství.“ Zde vysvětluje, že psychologické rodičovství je důležitější než pouhé biologické zplození. 2. „Nebát se o lásku dítěte.“ Dítě přijímá za své rodiče toho, kdo o něj s láskou pečuje. 3. „Nebát se práce na sobě samých.“ Zde hovoří o tom, že biologičtí rodiče mají jednodušší cestu k poznání svého dítěte, snadněji se do něj dokáží vcítit. Náhradní rodič se nemá bát, musí na sobě pracovat a více se vcítit do pocitů a potřeb dítěte. 4. „Zatajování je nebezpečné. Nový svazek pojistí pouze pravda.“ Noví rodiče by měli v dítěti podporovat kladný vztah k nové identitě náhradní rodiny. 5. „Dítě má o sobě vědět víc než ostatní.“ Dítě se má ve vhodnou dobu dozvědět, že je osvojené nebo v pěstounské péči, ale že ho nehledě na to rodiče mají rádi. 6. „Je potřeba sdílet a nečekat, až se dítě začne ptát.“ Je potřeba dítěti vhodně a opakovaně vysvětlovat skutečnost, že bylo přijato do rodiny z jeho biologické rodiny, ústavní péče či pěstounské péče a opakovaně tento fakt v pevném citovém rozpoložení prožívat. 7. „Dítě není z nás, ale je naše.“ Osvojené dítě nebo dítě v pěstounské péči podědilo některé povahové rysy, intelektové a výkonnostní schopnosti a mnoho dalšího po svých biologických rodičích. S tímto dědičným vkladem se musí nadále pracovat a nesnažit se ho potlačovat, snažit se usměřňovat jej tím správným směrem. 8. „Je lepší počítat s horším, a lepším se nechávat překvapovat.“ Velká očekávání, nadnesené ideály zde nemají co dělat. Mohou znamenat stres pro náhradní rodiče i pro dítě. 9. „O biologických rodičích jen to dobré.“ Neodmyslitelně k identitě dítěte patří i uvědomování si minulosti, svého původu. Ke zdravé identitě patří světlý obraz o lidech, kteří se na jeho původu podíleli. 10. „Otevřené rodinné společenství.“ Rodiny náhradní rodinné péče by se neměly izolovat od okolního světa, nestavět si kolem sebe neproniknutelnou zeď. Měly by se aktivně podílet na společenském životě.

První zmínky o schopnostech lidí přijmout cizí dítě za vlastní a vychovávat jej, se vyskytují, jak uvádí Trnková (2018), již ve starých bájích a pověstech, například: starověké mýty o bratrech Romulovi a Removi, o králi Oidipovi, biblické vyprávění o nalezení Mojžíšovi a mnoho dalších.

Postupem času a vlivem křesťanství začaly ve společnosti převažovat humanitní a solidární tendence vedoucí k ochraně nejslabších členů společnosti, mezi které jsou řazeny i děti. Byly zakládány sirotčince, útulky pro opuštěné děti. Trnková (2018) uvádí, že o nejstarším z nich se dochovaly zmínky z 1. st. n. l. v Konstantinopoli nebo Miláně. Dále uvádí, že vlivem osvícenství a humanismu a za Josefa II. byly zakládány nalezince s porodnicemi pro sirotky a opuštěné, a tato péče se dále rozvíjela.

Trnková (2018) se podrobněji zabývá vývojem zákona o ochraně dětí a jeden z podstatných je například zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, který položil základy sociálně-právní ochraně dětí tak, jak ji známe dnes.

Dále byla legislativa v oblasti ochrany a práv dětí novelizována. Nejvýznamnější změny se dočkala velkou novelou zákona o rodině v roce 1998. Další změna proběhla s přijetím zákona o sociálně-právní ochraně dětí roku 1999. (Trnková, 2018)

Trnková (2018) nakonec uvádí, že nynější podoby se dočkala přijetím nového občanského zákoníku s účinností k 1. 1. 2014, s nímž přišla obsáhlá novela sociálně-právní ochrany dětí.

1.2 Adopce, pěstounská péče a poručenství

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský zákoník“) v ustanovení § 794 definuje osvojení jako přijetí cizí osoby za vlastní a podle § 796 občanského zákoníku o něm rozhoduje soud na návrh osoby, která si chce dítě osvojit.

Dále pak § 823 až § 831 občanského zákoníku definují tzv. péči před osvojením. To znamená, že dítě může být se souhlasem rodiče umístěno do rodiny, která ho osvojí, již před rozhodnutím o osvojení. Tato péče před osvojením slouží ke zjištění, zda se mezi dítětem a rodiči vytvoří předpokládaný vztah, jaký se od osvojení očekává, tedy vztah rodičovský. Tato péče začíná po době 3 měsíců, stanovené zákonem, od souhlasu matky k adopci, po které se pozastavují práva a povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Péče před osvojením trvá minimálně 6 měsíců. Poté může dojít k osvojení. Podle mého názoru může

být tato předadopční péče velkým přínosem pro budování rodičovského vztahu mezi dítětem a rodiči.

Jak je již uvedeno výše, adoptovat lze pouze dítě právně volné: „*Osvojení neboli adopce se týká dětí, které jsou tzv. právně volné. Znamená to, že jejich rodiče se jich vzdali hned po narození a toto svoje rozhodnutí stvrdili po uplynutí ochranné lhůty, která trvá šest týdnů, nebo že je splněna doba tzv. kvalifikovaného nezájmu, což je u novorozenců dva měsíce, u starších dětí šest měsíců. Tyto děti mohou být tedy právně uvolněny a nabídnuty k adopci schváleným žadatelům. V praxi to znamená, že po proběhnutí soudního rozhodnutí dojde k výmazu biologických rodičů v rodném listě dítěte a je vydán nový rodný list, podle kterého se dítě stává vlastním dítětem nových (adoptivních) rodičů.*“ (Zezulová, 2012: s. 15-16). Je-li však osvojované dítě starší 12 let, je podle § 806 občanského zákoníku třeba jeho souhlasu k osvojení.

Především se adopce týká novorozenců a dětí v kojeneckém věku. Tehdy se rodiče nejčastěji rozhodnou pro právní uvolnění dítěte. Méně často se stane, že někdo podá návrh k právnímu uvolnění staršího dítěte i přes to, že by k tomu mohlo dojít. Zároveň málokterý člověk chce adoptovat starší dítě. Pro adopci se rozhodují nejčastěji lidé, kteří nemohou mít své děti a touží po miminku. (Zezulová, 2012)

Adopcí neboli osvojením se dítě stává součástí celé rodiny. Získává všechny členy rozšířené rodiny: prarodiče, tety a strýce, bratrance a sestřenice, případně bratry a sestry. Přerušuje se kontakt s celou biologickou rodinnou. (Jinak tomu je v případě, kdy se dá dohromady pár a jeden přichází do vztahu s dítětem z předchozího vztahu a nový partner toto dítě adoptuje, přijme za své.) „*Osvojení tak z právního hlediska zásadně přesahuje ostatní instituty náhradní péče, jejichž účelem je „pouze“ zajištění péče o dítě při zachování jeho dosavadních vazeb k původní rodině.*“ (Trnková, 2018: s. 25-26) Osvojením je jasné, kdo je rodičem dítěte, jak pro rodiče, tak pro dítě. Alespoň z právního hlediska. Matějček podobně uvádí: „*Osvojení je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče.*“ (Matějček a kol., 1999: s 33).

Legislativa České republiky jasně definuje adopci jako osvojení, adoptivní rodiče jako osvojitele a adoptované dítě jako osvojence. Občasný zákoník v § 836 stanovuje, že osvojitelé jsou povinni sdělit dítěti, že bylo adoptované. „*Osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.*“. Dítě má tedy zákonné právo tuto skutečnost vědět.

Osvojení je možné zrušit pouze ze závažných důvodů, což upravují § 840 až § 842 občanského zákoníku. Nelze jej však zrušit po uplynutí 3 let od rozhodnutí o osvojení.

Zrušením osvojení zaniká příbuzenský vztah mezi osvojencem a osvojitelem a obnovují se předchozí příbuzenské vztahy dítěte.

Problematiku osvojení a podmínky jejího aplikování vymezuje s účinností od 1. 1. 2014 občanský zákoník, konkrétně v ustanoveních § 794 až § 854, a zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

V případě, že o dítě nemohou pečovat rodiče, ani jeho případný poručník (vysvětleno níže), je možné svěřit jej do pěstounské péče. Zákon jasně stanovuje prioritu svěřením dítěte do péče pěstounské před umístěním do ústavní péče. Pěstoun zde zastupuje roli náhradního pečovatele, ne náhradního rodiče. Role pěstounské péče má trvat pouze do té doby, kdy brání dané překážky biologickým rodičům o dítě pečovat, případně do té doby, nežli je možné dítě adoptovat, tedy bude tzv. právně volné. Občanský zákoník s účinností od 1. 1. 2014 ponechává rodičům právo na osobní styk s dítětem, stejně tak na informace o něm, vyjma situace, kdy soud tato práva ze závažných důvodů v zájmu dítěte omezí. Rodič má právo dítě požadovat zpět do vlastní péče a soud je povinen tomuto požadavku vyhovět, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. V některých případech trvá PP do zletilosti dítěti, tehdy se dá hovořit o pěstounech jako o náhradních rodičích, i když zákon tuto situaci takto nenazývá. (Trnková, 2018)

Pěstouny se nejčastěji stávají lidé, kteří chtějí pomoci dítěti v nouzi. Dále to mohou být například rodiče, jejichž vlastní děti jsou už starší. Zároveň to mohou být lidé, kteří mají malé děti a jen chtějí nabídnout svou lásku dalšímu dítěti, kterému se jí nedostalo od svých blízkých. Pěstouny se často stávají příbuzní dítěte. Vlastní rodiče se o dítě nemohou nebo nechtějí starat, a tak OSPOD nejprve osloví příbuzné z širšího rodinného kruhu, zda se mohou a chtějí o dítě postarat.

Pěstounskou péči včetně podmínek, za kterých je poskytována, rovněž stanoví občanský zákoník v § 958 až § 970 a s ním související zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

Dalším důležitým pojmem v náhradní rodinné péči je poručenství. O poručenství stejně jako o osvojení a pěstounské péči rozhoduje soud. Důvodem ke jmenování poručníka nezletilému je, že zde není ani jeden z jeho rodičů, který by měl v plném rozsahu vykonávat rodičovskou odpovědnost. Jedná se například o nezletilé děti, jimž rodiče zemřeli, nalezené děti, u nichž se nedaří zjistit totožnost, nebo děti, jejichž rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti. Poručník je dítěti jmenován i v případě, že rodiče nejsou zletilí. Poručník je jedinec, který se stává zákonným zástupcem dítěte a zajišťuje jeho náhradní právní ochranu. Poručník má téměř stejná práva a povinnosti jako rodič. Nemá k němu ovšem vyživovací

povinnost, pokud ho vyživuje, má nárok na hmotné zabezpečení jako pěstoun, tedy na dávky pěstounské péče. (Trnková, 2018)

V pěstounské péči se určuje pěstoun poručníkem, ocitne-li se u něj dítě právně volné. Jak uvádí Dagmar Zezulová (2012), pěstouni se mohou stát zákonnými zástupci dítěte, ale nejsou zapsáni v jeho rodném listě jako rodiče. Těmi zůstávají biologičtí rodiče. Poručníci skládají tzv. poručenský slib, kterým se zavazují k převzetí rodičovské zodpovědnosti a ke správě majetku dítěte. Ve skutečnosti to tedy znamená, že toto dítě je možné adoptovat, ale nejsou pro něho vhodné adoptivní rodiče. Tzn., že není v danou chvíli nikdo, kdo by ho chtěl adoptovat, osvojit si jej, a je umístěno v pěstounské rodině.

Poručenství zaniká, odpadne-li důvod dalšího pokračování poručenství. Jedná se o důvody, kdy dítě nabylo zletilosti, nebo jeden z rodičů nabyl schopnosti vykonávat rodičovskou odpovědnost, tedy nabyde-li rodič zletilosti. Dále dojde k zániku poručenství, bude-li dítě osvojeno. V těchto případech není potřeba rozhodnutí soudu o zániku poručenství. Rozhodnutí soudu o ukončení poručenství je potřeba, pokud poručník zemře, poté je potřeba určit nového. Dále pak zaniká rozhodnutím soudu z nejrůznějších důvodů: jeho odvoláním, na žádost poručníka atd. (Trnková, 2018)

Poručenství a jeho podmínky stanoví v § 928 až § 942 občanský zákoník a s ním související zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

Zdeněk Matějček (2002) v souvislosti s tím, proč lidé vlastně chtějí děti, definuje 5 potřeb, které mají všichni lidé. Rodičům tyto potřeby naplňují děti, dětem naopak jejich rodiče, případně blízké pečující osoby. Těmito potřebami jsou: potřeba stimulace: potřebujeme zaměstnání a rozptýlení, podněty v dostatečném množství, kvalitě a proměnlivosti; potřeba smysluplného života: tyto podněty musí mít určitý řád a smysl; potřeba životní jistoty: je-li uspokojena tato potřeba, cítíme se v bezpečí a umožňuje nám to cílevědomou aktivitu; potřeba pozitivní identity: přijmutím sama sebe a své společenské hodnoty; potřeba otevřené budoucnosti: uspokojivé prožívání běhu život a životní naděje, že máme pořad pro co žít. (Matějček, 2002)

S danými pojmy souvisí také pojem neplodnost. Tím se rozumí snížená nebo zcela chybějící schopnost zplodit své biologické dítě. „*O neplodnosti se hovoří v takovém případě, kdy při nechráněném pohlavním styku nedošlo po určité době (zpravidla cca 1-2 roky) k otěhotnění.*“ (Nožířová, 2012: s. 24). V dnešní uspěchané době, v době, kdy všichni neustále pracují, čím dál více se obklopují technikou: počítači, mobily atd., nespoutují, nezdravě se stravují nebo i odkládají vlastní potomky na dobu po 30. nebo i 40. roku věku, je neplodnost čím dál častějším jevem již v brzkém věku. Poté, jak uvádí Nožířová tamtéž,

přichází často na řadu asistovaná reprodukce neboli umělé oplodnění. Pak jsou tu ovšem i páry, které tuto variantu podstupovat nechtějí a raději se stanou rodiči pěstounskými nebo adoptivními, dětem, které byly v životě opuštěny svými biologickými rodiči.

Miloslava Striová ve své knize popisuje, že si nedokázali s manželem představit, že by podstoupili umělé oplodnění, s čímž souvisel asi i fakt, že jsou praktikující křesťané. Tvrdí, že svou neplodnost vnímá jako výzvu k životu, ke kterému se s manželem rozhodli. Život s přijatými dětmi. Říká, že tyto děti neporodila, ale narodily se jim v srdci. Toto je jasný příklad toho, jak a proč někdo dojde k rozhodnutí adoptovat dítě nebo přijmout ho do pěstounské péče.

1.3 Pěstounská péče

Jak již bylo uvedeno výše, zákon upřednostňuje umístění dítěte, je-li to možné, do pěstounské péče, před umístěním do ústavní péče. Je-li tedy volný zájemce o pěstounskou péči, umístí soud dítě přednostně k pěstounům. To je tedy ideální varianta.

Každý reprodukčně schopný jedinec se může stát rodičem. Nejsou zde žádné limity, které by to zakazovaly. Je to přirozené právo. Až tehdy, kdy u rodičů něco nefunguje, začnou se zkoumat jejich psychické a sociální charakteristiky. To bývá ovšem často pozdě. Je-li pěstoun schopen být náhradním rodičem, je potřeba zkoumat dříve, než je mu dítě svěřeno do péče. Pěstoun je osoba pečující a vychovávající dítě, které nemohou vychovávat jeho vlastní rodiče. Pěstouni dětem dávají možnost prožít dětství nebo dobu, po kterou je to nezbytné, v přirozeném prostředí rodiny. Proto je nezbytné, aby na pěstouny byly kladeny vysoké nároky na jejich osobnost a blízké i široké sociální prostředí (Ptáček, 2016). „*Kvalitních zájemců o pěstounskou péči není nikdy dost!*“ (Pázlarová, 2016: s. 23).

Radek Ptáček (2016) uvádí, že se zkoumají osobnostní kvality pěstounů, které lze rozdělit do 3 skupin: předpoklady k rodičovství a rodičovské kompetence; sociální integrace a fungování; osobnostní předpoklady. Dále se předpokládá, že jsou tito jedinci zdravotně způsobilí, včetně duševního zdraví. Publikace Ministerstva práce a sociálních věcí Pěstounství je profese (2015) uvádí kritéria výběru pěstounů: „*Stabilní vztah a rodinné zázemí (stabilní finanční situace, dostatečný bytový prostor, volná kapacita rodiny). Dobrý zdravotní stav. Od příchodu posledního dítěte do rodiny (biologické i přijaté) uplynuly minimálně 2 roky. Trestně bezúhonný. V anamnéze vyloučeny závislosti. Vyloučení patologie osobnosti. Osobnostní kvality (zralost, trpělivost, empatie, schopnost bezpodmínečného přijetí).*“ (Pěstounství je profese, 2015: s 9). Dále tato publikace uvádí, že by měl po celou

dobu pěstoun na sobě pracovat, aby získával další kompetence. Měl by se dále vzdělávat a setkávat s dalšími pěstouny, aby rozuměl specifickým potřebám dítěte. Pečovat o sebe, dbát na duševní hygienu. A prohlubovat tyto kompetence na základě spolupráce s odborníky z řad psychologů, sociálních pracovníků a dalších odborníků. Měl by si umět říci o pomoc (Pěstounství je profese, 2015). Zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 47a písm. 2f) také stanovuje pěstounům povinnost vzdělávat se v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin za 1 kalendářní rok. Zároveň mají právo na zprostředkování tohoto vzdělávání bezplatně.

Dále mají pěstouni, podle výše jmenovaného paragrafu práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci žadatelů o PP, to znamená právo na trvalou nebo dočasnou pomoc při zajištění péče o svěřené dítě, a to po dobu nemoci pěstouna, při ošetřování blízké osoby a případně jejího úmrtí, při narození dítěte, a při vyřizování nezbytných osobních záležitostí. Dále mají právo na odlehčovací službu jako celodenní péči o svěřené dítě ve věku alespoň 2 let, a to na 14 dní v kalendářním roce, právo na psychologickou, terapeutickou nebo jinou odbornou pomoc podle uvážení 1x za 6 měsíců. Dalším zákonným právem je pomoc při plnění povinnosti dodržovat individuální plán ochrany dítěte (dále jen „IPOD“). V neposlední řadě zákon ukládá povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkony pěstounské péče a povinnost spolupracovat s pověřenými osobami sledovat vývoj dítěte.

Jednou z nejdůležitějších povinností pěstounů je dodržování, plnění individuálního plánu ochrany dítěte. IPOD jasně vyjadřuje, jak a proč se má situace dítěte změnit, a od začátku pracuje s možnými variantami, určuje role zapojených subjektů: pěstounů, rodiny, dítěte a dalších odborníků, určuje, kdy má být změny dosaženo, je návodem pro práci s rodinou. Další povinnosti pěstounům plynou z nastaveného IPOD. (Pěstounství je profese, 2015)

Jak jsem již popsala, pěstouni prochází procesem přípravy a posuzování, zda jsou vhodnými žadateli o pěstounskou péči. Jsou-li posouzeni jako vhodní žadatelé pro konkrétní dítě, přijde na řadu podepsání „Dohody o výkonu pěstounské péče“. Pěstoun tedy musí dodržovat povinnosti plynoucí ze zákona, z „Dohody o výkonu pěstounské péče“, z IPOD a respektuje doporučení odborníků. Nicméně se pěstoun dále v mnoha situacích rozhoduje sám. (Pěstounství je profese, 2015)

Pěstouni uzavírají „Dohodu o výkonu pěstounské péče“ buď s krajským úřadem, nebo s tzv. doprovázející organizací. To je organizace, která poskytuje péči a pomoc pěstounským rodinám při vykonávání péče o svěřené dítě, pomáhá zajišťovat povinné vzdělávání pěstounů, pomáhá s tvořením IPOD, plnění povinností pěstounů a dodržování práv

pěstounů. Pomáhá tedy zajišťovat pomoc odborníků pěstounům, odlehčovací službu v případě potřeby a jiné. Pomáhá pěstounům s tím, s čím se na ni pěstouni obrátí. Za tuto organizaci to je tzv. doprovázející pracovník (nebo jinak také klíčový pracovník) pěstounské rodiny, který je rodině přidělen. Do tohoto procesu vstupují další odborníci, jako jsou sociální pracovník dítěte, který zná pozadí situace rodiny a daného dítěte, nebo klíčový pracovník OSPOD podle příslušnosti pěstounů (pokud není doprovázejícím pracovníkem, doporučuje pěstounům vhodné služby, které mohou pomoci v naplňování IPOD a zajišťuje kontrolu nad výkonem PP). Tito odborníci se spolu s pěstounem podílejí na tvoření a dodržování IPOD. Dále se na procesu PP mohou podílet další odborníci: sociální pracovník krajského úřadu (poskytuje metodickou podporu doprovázejícímu pracovníkovi), dětský psycholog, terapeut a další odborníci, učitelé, vedoucí a trenéři volnočasových kroužků, další rodinní příslušníci, přátelé rodiny a další případně potřebné osoby. (Pěstounství je profese, 2015)

Pěstounská péče je rozlišena na tyto typy: příbuzenská PP, dlouhodobá PP a PP na přechodnou dobu. Existuje i tzv. předpěstounská péče. (Trnková, 2018)

Nežli soud rozhodne o umístění dítěte do pěstounské péče, může být dítě svěřeno do předpěstounské péče budoucích pěstounů. Soud sám určí, na jak dlouhou dobu. Předpěstounské péče soud využívá především u nepříbuzenské PP, kdy se zjišťuje, zda se dítě v prostředí nové pěstounské rodiny adaptuje. Délka se stanovuje podle konkrétního případu dítěte. Například u sourozenců, kteří mají být umístění do PP a přecházejí z ústavní péče, bude tato doba předpěstounské péče delší, protože takové děti si mohou na nové prostředí zvykat déle. OSPOD vykonává dohled nad úspěšností této péče a v domácnosti probíhají návštěvy zaměstnanců OSPOD nejméně jednou za 3 měsíce. Jedinec vykonávající předpěstounskou péči má podobná práva a povinnosti jako pěstoun. Předpěstounská péče se nevyužívá u PP na přechodnou dobu, protože také směřuje k zajištění dočasné akutní pomoci dítěti, nežli se najde vhodnější řešení jeho situace. (Trnková, 2018)

„Pěstounská péče na přechodnou dobu je jedním z institutů přijatých za účelem profesionalizace pěstounské péče a snížení počtu dětí v ústavních zařízeních, a to zejména malých dětí v dětských domovech pro děti do tří let (dříve „kojenecké ústavy“).“ (Trnková, 2018: s. 89) Přínos PP na přechodnou dobu spatřuji především ve snížení umístování dětí do 3 let do ústavní péče. Nicméně je to institut sloužící ke krátkodobé péči o dítě vyškolenými pěstouny, a to na dobu, kdy rodiče (rodič) nemohou o dítě ze závažných důvodů pečovat; na dobu, po které může dát matka souhlas k osvojení, nebo tento souhlas mohou naopak rodiče odvolat; do nabytí právní moci rozhodnutí o ukončení potřeby

souhlasu rodiče k adopci. Konkrétně pak bývá PP na přechodnou dobu nejčastěji využívána v případě, že o dítě rodiče nemohou ze závažných důvodů pečovat, jako jsou výkon trestu, nemoc, odvykací léčba a jiné; děti v krizové situaci, kdy je potřeba ujasnění, zda se dítě může vrátit do rodiny nebo bude nutné hledat jinou formu NRP; pro děti, pro které se hledá jiná forma NRP z důvodu opuštění, nalezení, u kterých nelze zjistit totožnost, týrání; pro děti, u kterých rodiče souhlasili s osvojením, a zatím pro ně nebyla nalezena vhodná rodina nebo neuplynula doba pro udělení souhlasu k osvojení soudem nebo doba pro odvolání souhlasu rodiči. (Trnková, 2018)

PP na přechodnou dobu může však trvat nejdéle 1 rok. Poté musí dojít k rozhodnutí soudu o dalším umístění dítěte. O umístění dětí do PP na přechodnou dobu soud rozhoduje na návrh OSPOD. Děje se tak vynesáním předběžného opatření, o kterém soud musí rozhodnout nejpozději do 24 hod. od jeho podání. Toto opatření trvá 3 měsíce. Následně musí dojít k zahájení řádného soudního řízení. Případně toto předběžné opatření může trvat do doby, nežli začne platit verdikt, o kterém rozhodlo toto soudní řízení (Trnková, 2018). „*Reálná praxe soudů je však taková, že neprodleně po vydání předběžného opatření zahájí řízení o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a dítě svěří pěstounům na přechodnou dobu rozsudkem....*“ (Trnková, 2018: s. 90).

Dlouhodobá PP je vhodná pro děti, u kterých soud rozhodne, že situace v rodině zatím není natolik stabilní, aby se mohly do rodiny vrátit. Přestože je PP zákonem vnímána jako dočasná forma péče o dítě do doby, nežli budou rodiče schopni převzít ho zpět do své péče nebo dokud nebude možné ho osvojit a najdou se vhodní osvojitelé, je zde mnoho dětí, u kterých je dlouhodobá PP tou nejlepší volbou. Jsou to děti zhruba od školního věku, sourozenci, sourozenecké skupiny, u kterých se nedaří osvojení, nebo děti, které nejsou právně volné, tedy není u nich možné osvojení, protože rodiče o ně projevují zájem, přestože nejsou schopni zajistit o ně každodenní péči vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Čím je dítě starší, snižuje se u něj schopnost zvyknout si, přilnout k novým rodičům. Poté je pro takové děti nejlepší možností umístění v dlouhodobé PP, a to z důvodu, že pěstouni jsou připravováni na to mít na dítě mnohem menší nároky na vzájemný vztah a přijímají ho takové jaké je. Osvojitelé si chtějí vychovat dítě jako svoje a přijmout chtějí spíše mladší děti. (Trnková, 2018)

Příbuzenská PP je taková PP, kdy je dítě umístěno k příbuzným nebo blízkým osobám. Ti se stávají jeho pěstouny nebo se jedná o svěřenectví, tj. svěření osoby do péče jiné osoby neboli zajištění náhradního pečovatele, nejčastěji z řad rodiny nebo blízkých osob po dobu, kdy rodiče nejsou schopni zajistit dítěti péči. Pokud je umístění dítěte osobě příbuzné nebo

blízké v nejlepším zájmu dítěte, OSPOD nebude provádět zprostředkování pěstounské péče z evidence žadatelů o PP. Propojenost, pokračování rodinného zázemí a menší pravděpodobnost problémů v osobním styku s biologickými rodiči mluví ve prospěch této formy PP. Nicméně pokud nefungovala péče rodičů o dítě tak, jak by měla, je možné, že ani celá širší rodina nefungovala náležitě, může být toto výchovné prostředí pro dítě nevhodné i nadále. Pokud soud styk s biologickou rodinou nezakázal, pravděpodobně nebylo ani selhání rodiny natolik závažné, aby dítě nemohlo být umístěno do širší rodiny a muselo přerušovat styky s celou biologickou rodinou či osobami blízkými. Pokud se příbuzní rozhodnou dítě přijmout do své péče, musí tuto skutečnost nahlásit obecnímu úřadu s rozšířenou působností. (Trnková, 2018)

V případě přijmutí dítěte do PP mají pěstouni nárok na dávky PP. Ze zákona jsou to tyto dávky: příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměna pěstouna, které jsou vypláceny měsíčně. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen pod podmínkou nezaopatřenosti dítěte, tedy jedná-li se o dítě mladší 26 let připravující se na budoucí povolání (tedy studuje) nebo nemůže-li se na povolání pro nemoc či úraz připravovat. Jeho výše se odvíjí od věku dítěte nebo od závislosti pomoci další osoby. V případě, že je dítě nezletilé, vyplácí se příspěvek pěstounovi. Nabytím zletilosti je vyplácen dítěti. Vyplácení odměny pěstouna se odlišuje podle toho, zda je pěstoun veden v evidenci osob vhodných stát se pěstounem na přechodnou dobu nebo v evidenci osob vhodných stát se pěstouny dlouhodobými tedy profesionálním pěstounem. Pěstounům na přechodnou dobu tato odměna náleží i případě, kdy momentálně nemají v péči svěřené žádné dítě. Pěstounům dlouhodobým je tato odměna vyplácena pouze tehdy, kdy mají do péče svěřené nějaké dítě. Vyplácí se ovšem pouze jednomu pěstounovi, jedná-li se o manželský pár. Odměna nenáleží pěstounům, kteří jsou prarodiči nebo praprarodiči dítěte. Může jim však být přiznána ze závažných majetkových a sociálních důvodů a s ohledem na zdravotní stav dítěte. (Trnková, 2018)

Další jednorázové dávky, na které má pěstoun nárok, jsou příspěvek při převzetí dítěte do péče (pouze pěstouni na přechodnou dobu), příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla (pouze v případě přijmutí alespoň 3 dětí do PP) anebo tyto dávky náleží dítěti při ukončení pěstounské péče, a to v případě, že nabylo zletilosti v PP a zanikl mu nárok na dávku úhrady potřeb dítěte. (Trnková, 2018)

Již několikrát jsem se setkala s názorem, že pěstouni vykonávají PP pro peníze. Je potřeba uvědomit si, že je to neustálá péče 24 hod., 7 dní v týdnu za 20 tis. Kč hrubého a je to zaměstnání velmi náročné. Troufám si říct obdivuhodné. Dále bychom si také měli uvědomit, že i zaměstnanci ústavní péče za svou práci berou mzdu. Dělají to oni pro peníze?

Kdo si dnes může dovolit dělat cokoli na plný úvazek zcela zdarma? „*Pěstounská péče je sice činností vykonávanou za peníze, v naprosté většině případů však jistě ne pro peníze.*“ (Trnková, 2018: s. 94).

PP může zaniknout z důvodů nabytí zletilosti dítěte, uzavře-li dítě manželství nebo je-li dítěti soudem přiznána plnoprávnost (tj. způsobilost k právním úkonům, je-li jedinci 16 let a dostal souhlas od zákonného zástupce, může soud uznat nezletilého plnoprávným, plnoprávnosti také nabyde starší 16 let uzavřením manželství). Tato situace může nastat i přes to, že dítě poté nadále sdílí domácnost s pěstounem, a přesto mu nadále zákon uděluje příspěvek na potřeby dítěte a pěstounovi jeho odměnu. PP zanikne vždy nabytím plnoprávnosti dítěte. Dále zanikne smrtí dítěte či pěstouna, zrušením rozhodnutí soudu na návrh pěstouna, dítěte nebo jeho rodičů. (Trnková, 2018)

2. Doprovázející pracovníci pěstounů

2.1 Doprovázení a jeho další aspekty

Doprovázení pěstounských rodin je druh sociální práce, která je také definována jako pomáhající profese.

Co je to vlastně pomáhající profese? Mohli bychom říct, že je to každá profese, kde jedinec pomáhá lidem. Mezi pomáhající profese patří: pečovatelé, osobní asistenti, lékaři, zdravotní sestry, pedagogové, sociální pedagogové a sociální pracovníci. V pomáhajících profesích je klíčový vztah mezi pracovníkem a osobou, které je pomáháno. (Kopřiva, 2016)

Co je to sociální práce? „*Sociální práce je z pohledu teorie uznávána jako vědecky fundovaná odborná disciplína, která prostřednictvím metod sociální práce zajišťuje na profesionální úrovni péči o potřebné.*“ (Gulová, 2011: s. 14). Tato definice nám zrovna jednoduše na danou otázku neodpovídá. Já osobně vnímám sociální práci především jako práci s klientem tak, že sociální pracovník, s využitím jemu dostupných metod a za pomoci dalších odborníků, pomáhá klientovi uvědomit si, že on sám je nejkompetentnější najít nejvhodnější řešení své situace, a aby si dokázal pomoci sám. Pomáhá klientovi posilovat důvěru v sebe sama.

Ovšem ne s každým problémem si dokážeme poradit sami, a proto je dalším důležitým úkolem sociálního pracovníka podpora klienta v situacích, kdy si klient sám pomoci nemůže, a to například v případech nemoci, úrazu atd. (Gulová, 2011)

Sociální služby a jejich podmínky upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Jak uvádí Gulová (2011), hlavní cíle tohoto zákona jsou: podpora sociálního začleňování uživatelů sociálních služeb; vytvoření podmínek pro uspokojování oprávněných potřeb lidí, kteří jsou oslabeni v jejich prosazování; zabezpečení základního pole k zajištění potřebné podpory a pomoci (tj. činnosti nezbytné pro sociální začleňování osob a důstojné podmínky pro život podle úrovně rozvoje společnosti).

Jednou ze sociálních služeb je například péče o pěstounské rodiny, která spočívá konkrétně v doprovázení pěstounských rodin.

Doprovázející pracovník poskytuje pěstounům služby, které vymezuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí, případně zajišťuje i další potřebné doplňkové služby, které pěstoun potřebuje. Uvedený zákon nedefinuje tyto služby jako doprovázení, ale je to pojem, kterým se pro danou sociální službu v praxi vžil. Tyto jednotlivé služby mají za cíl podporu.

Samotnou kontrolu nad řádným průběhem PP má však na starosti OSPOD. (Lexová, Pázlarová, 2016)

Lexová, Pázlarová definují 3 principy pro zajištění rovnováhy fungování PP: „1. Pouze rovnováha mezi podpůrnou a kontrolní složkou může zajistit kvalitní péči. 2. Spolupráce OSPOD a doprovázející organizace je pro zajištění kvalitní péče nezbytná. 3. Oddělení podpůrné a kontrolní funkce je pro zajištění rovnováhy klíčové.“ (Lexová, Pázlarová, 2016: s. 83). Z důvodu ponechání kontrolní funkce pěstounů OSPOD nelze očekávat plnou důvěru a otevřenost pěstounů vůči jeho pracovníkům.

Doprovázení se skládá z několika částí:

- Podpora pěstounů: minimálně 1x za 2 měsíce se doprovázející pracovník setkává s pěstouny v jejich domácnosti, tento interval se mění podle problémů, které pěstouni řeší. Napomáhá ke zvyšování kompetencí pěstouna, plánování služeb pro dítě i celou rodinu, případně pomáhá řešit neočekávané situace.;
- Podpora dítěte: četnost kontaktu s dítětem je také minimálně 1x za 2 měsíce, nicméně je důležité, aby dítě mělo kontakt na doprovázejícího pracovníka a v případě obtíží se na něj mohlo samo obrátit. Pro doprovázejícího pracovníka je vztah s dítětem klíčový. Je zde pro to, aby dítěti pomáhal s jeho těžkostmi, pomáhá s vyjadřováním potřeb, pracuje s ním na zapojování se do procesu, pomáhá s rozhodováním o jeho osobě (dítě od 12 let se může zapojovat a vyslovovat názor na svou situaci), také ho vede k uvědomování si svých činů a vede ho k odpovědnosti.;
- Podpora rodiny jako celku: doprovázející pracovník podporuje a oceňuje i širokou rodinu a blízké osoby pěstounské rodiny. (Lexová, Pázlarová, 2016)

Jak již bylo uvedeno dříve, ve chvíli, kdy se zájemci stanou pěstouny, zvolí si tzv. doprovázející organizaci. Mohou si vybrat mezi místním úřadem nebo akreditovanou organizací. V České republice (dále jen „ČR“) jsou to například organizace Barevný svět dětí, z. s.; Dobrá rodina o.p.s.; Rozum a cit; Středisko náhradní rodinné péče, Triangl a další.

Doprovázející organizace zajišťují všechny potřebné služby podle dohody o vykonávání pěstounské péče a dle IPOD. Doprovázející organizace zajišťuje a hradí doprovázejícího pracovníka, respitní neboli odlehčovací službu 14 dní v kalendářním roce, 24 hod. povinné vzdělávání ročně a další potřebné služby a terapie. Rodina nemusí za tzv. klíčovým pracovníkem nikam jezdit, po předchozí domluvě ji navštěvuje u ní v domácnosti. (Vančáková, 2014)

Lexová a Pázlarová (2016) uvádějí, že standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí zajišťují kvalitu služeb doprovázení. Dále pak by měly přispět ke kvalitě služeb metodické materiály jednotlivých organizací. Dále však uvádějí, že některé organizace poskytují služby doprovázení podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, jako sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Na ty se poté vztahují podmínky o poskytování sociálních služeb, včetně jejich tvorby, dodržování standardů, kvalifikace pracovníků, inspekcí a jiné.

Například organizace Dobrá rodina na svých webových stránkách ke svým nabízeným službám doprovázení uvádí: *„Každému novému i stávajícímu pěstounovi nabízíme uzavření dohody o výkonu pěstounské péče a služby našeho doprovázení. Doprovázení nově nabízíme také osvojitelům a těm, kteří mají dítě svěřeno do péče jiné osoby. Při doprovázení vycházíme z principů jedinečnosti každého dítěte, jedinečnosti každého náhradního rodiče a jedinečnosti každé náhradní rodiny. Ctíme zodpovědnost náhradních rodičů při péči o svěřené dítě, vzájemnou úctu, respekt a schopnost vzájemné spolupráce při naplňování specifických potřeb a prožívání dětí vyrůstajících v náhradních rodinách. Základem naší vzájemné spolupráce je zájem svěřeného dítěte. Řídíme se: Úmluvou o právech dítěte a z ní vyplývajícími právy dětí vyrůstajících v náhradních rodinách; Etickým kodexem Dobré rodiny; Zásadami naší práce.“* (Co děláme: Doprovázíme pěstouny a osvojitele (Dohody). Dobrá rodina, 2015)

Dalšími důležitými aspekty souvisejícími s doprovázením pěstounských rodin jsou stres a zátěž. Jako v každém zaměstnání se mohou objevit. Proto je pro doprovázející pracovníky důležitá jejich psychohygienu. Tedy kompenzace stresu a zátěže z výkonu práce takovou činností, která jedinci přináší radost, potěšení a uvolnění. Také je důležitá pravidelnost těchto aktivit. Může to být jakákoliv činnost, která jedince těší a pomáhá mu s relaxováním, například: sport, četba, trávení času s blízkými osobami a jiné.

U sociálních pracovníků dochází často k syndromu vyhoření (tj. projevuje se nezájmem o práci až odporem ke klientovi, jedinec ztrácí schopnost pracovat, minimalizuje kontakt s lidmi, dochází ke ztrátě komunikace, vyčerpání atd.). Příčinami bývá přepracovanost z velkého počtu případů, nekvalitní vedení na pracovišti a chybějící supervize. Každý pracovník by měl mít plán svého osobního rozvoje a prostor pro tvořivou práci. (Gulová, 2011)

Gulová (2011) uvádí, že náprava a zejména prevence před předpracováním až syndromem vyhoření spočívá v kvalitní a dlouhodobé přípravě na profesi. Především na dlouhodobé práci s klientelou dané profese. *„Uznávání sociální pracovníci hovoří o tom, že*

až po pěti letech praxe a řešení případů se začnete v profesi orientovat.“ (Gulová, 2011: s. 41). Dále doporučuje doplňování odbornosti v kurzech, jako jsou krizová intervence, komunikace, poradenství a jiné. Dále uvádí, že jako prevence syndromu vyhoření napomáhá jasně definovaný cíl a poslání organizace, náplň práce a metody, které mají zaměstnanci dodržovat. Úlevu, podle jejího názoru, přináší také kombinace přímé práce s klientem s jinými činnostmi.

Podle mé osobní zkušenosti je velmi účinným nástrojem psychohygieny supervize a možnost podělit se o své starosti a zkušenosti s kolegy.

2.2 Požadavky na výkon profese doprovázení pěstounských rodin

Doprovázející pracovník je osoba pověřená vykonávat sociálně-právní ochranu dětí, tudíž by měl být výběr těchto osob velmi pečlivý. Výběr těchto osob by měl být pro doprovázející organizace klíčový. Pouze kvalitní pracovník dokáže pěstounské rodině poskytnout podporu a poradenství, které potřebuje. Samotné organizace jsou zodpovědné za pečlivý výběr klíčových pracovníků. Závisí na nich účinná pomoc a podpora jednotlivých členů rodiny i domácnosti jako celku. (Lexová, Pázlarová, 2016)

Mezi povinnosti klíčového pracovníka, jak jsem již uvedla, patří projednávání dohody o výkonu pěstounské péče a zajišťování externích odborných pracovníků, které pěstounská rodina potřebuje. Klíčový pracovník dále koordinuje služby, které organizace pěstounské rodině poskytuje, úzce spolupracuje se sociálním pracovníkem OSPOD, který poskytuje sociálně-právní ochranu svěřených dětí. V některých státech v zahraničí jsou kladeny vysoké nároky v oblasti minimálního věku pracovníka nebo i rodičovských zkušeností. Legislativa ČR tato kritéria nepožaduje. (Lexová, Pázlarová, 2016) Legislativa ČR ovšem klade nároky na odbornou způsobilost pověřených osob vykonávat sociálně-právní ochranu dětí.

Odbornou způsobilostí, jak ji vymezuje § 49a zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se pro účely poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami rozumí:

„a) řádně ukončené vysokoškolské studium v oblasti pedagogických a společenských věd zaměřených na sociální péči, sociální politiku, sociální práci, pedagogiku, právo, psychologii, vychovatelství nebo ošetřovatelství, a v oblasti lékařství zaměřených na všeobecné a dětské lékařství,

b) řádně ukončené studium vyšší odborné školy v oboru sociální práce, pedagogika, charitní a sociální péče, charitní a sociální činnost, sociálně-právní činnost, dvouoborové

studium pedagogika a teologie a ukončené studium pro diplomované zdravotní sestry nebo řádně ukončené maturitní studium v těchto oborech,

c) vzdělání v rozsahu, ve kterém se vyžaduje pro získání osvědčení o zvláštní odborné způsobilosti na úseku sociálně-právní ochrany podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a praxe v trvání nejméně 1 roku, nebo

d) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů pro sociální pracovníky podle zákona o sociálních službách v rozsahu nejméně 200 hodin a praxe v oblasti péče o rodinu a dítě v délce nejméně 2 roky, jde-li o osoby, které mají

1. ukončené vysokoškolské studium nebo studium na vyšší odborné škole jiného zaměření, než je uvedeno v písmenech a) a b),

2. dosáhly středního nebo základního vzdělání, nebo

3. absolvovaly přípravu pro dobrovolníky organizovanou vysílající organizací, které byla udělena akreditace Ministerstvem vnitra podle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění zákona č. 436/2004 Sb., je-li tato příprava zaměřena na pomoc při péči o děti, mládež a rodinu v jejich volném čase.“

Sociálně-právní ochranu dětí může vykonávat pouze osoba k tomu pověřená. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 49 definuje, že toto pověření uděluje krajský úřad nebo pověřená komise. Jedinec, který o toto pověření žádá, musí podat písemnou žádost, prokázat se odbornou způsobilostí, tedy dosaženým vzděláním, které jsem uvedla výše, dokázat svou bezúhonnost, předložit posudek o hygienických podmínkách a další podmínky, jde-li o provozování zařízení poskytující sociálně-právní ochranu dětí.

Ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí plynou doprovázejícím osobám také práva a povinnosti, což konkrétně upravuje § 48 tohoto zákona. Tyto osoby mohou vykonávat poradenskou činnost, činnost na ochranu dětí před škodlivými vlivy a jejich prevenci, zřizovat zařízení sociálně-právní ochrany dětí, uzavírat dohody o výkonu PP, zajišťovat přípravy žadatelů o osvojení a PP a poskytovat jim odborné poradenství a pomoc a stejně tak i osvojitelům a pěstounům, kteří již mají dítě do péče svěřené, poskytovat těmto osobám výchovnou a poradenskou činnost, vyhledávat osoby vhodné stát se osvojiteli a pěstouny a nahlašovat je příslušnému úřadu, vyhledávat děti, kterým je potřeba poskytnout NRP a nahlašovat je příslušnému úřadu. Tyto pověřené osoby nemají právo poskytovat sociálně-právní ochranu v jiném rozsahu.

V neposlední řadě jsou osoby pověřené sociálně-právní ochranou dětí povinny podávat soudu na vyžádání informace o konkrétních klientech a o průběhu PP z důvodu možnosti proběhnutí řádného soudního řízení.

Dále jsou na doprovázející pracovníky kladeny nároky od organizací, kterými jsou zaměstnání. Musí také dodržovat etický kodex své organizace. *„Etický kodex sociálních pracovníků v ČR předpokládá etické zásady, etické chování ke klientovi, k zaměstnavateli, ke kolegům, k povolání, k odbornosti, ke společnosti. Etika je především věda o mravnosti, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání (Matoušek, Slovník sociální práce).“* (Gullová, 2011: s. 39).

Například organizace Dobrá rodina má svůj Etický kodex rozdělený do 4 hlavních bodů: 1. Účel Etického kodexu; 2. Etické principy Dobré rodiny; 3. Etické principy ve vztahu k osobám z cílové skupiny; 4. Etické principy ve vztahu k zaměstnancům Dobré rodiny. Každý tento bod blíže vysvětluje a určuje, jak by se zaměstnanec Dobré rodiny měl chovat. Z mého pohledu podstatný princip tohoto kodexu, uvedený v čl. 3. bodu 3, zní: *„Zaměstnanci Dobré rodiny respektují a užívají metody práce a pracovní postupy schválené Dobrou rodinou a usilují o to, aby byla každému klientovi poskytnuta kvalitní odborná péče. Kvalita poskytovaných služeb je sledována prostřednictvím interního auditu, supervizí a pravidelně získávané zpětné vazby od osob z cílové skupiny. V případě, že se klient rozhodne využívat služeb jiné organizace, jsou zjišťovány důvody a příčiny odchodu klienta.“* (Etický kodex. Dobrá rodina, 2015) Je zde určeno, jak má zaměstnanec pracovat, podle čeho se řídit. Zmíněno je také, jakým způsobem je kvalita práce kontrolována. Dozvídáme se, že v organizaci probíhá supervize. Práce je zaměřena na kvalitní poskytování služeb klientům, zajišťována jejich spokojenost zpětnou vazbou a v případě nespokojenosti klientů, je zjišťováno proč tomu tak je. Tyto body uvádí Gullová (2011), jak jsem již uvedla, jako podstatné ke zmírnění a jako prevence přepracování a syndromu vyhoření.

Kromě etického kodexu mohou mít organizace nastaveny své zásady práce, kterými by se měli pracovníci, tedy i doprovázející pracovníci řídit.

2.3 Specifika doprovázení pěstounských rodin

Mnou definovaná specifika doprovázení pěstounských rodin pro potřeby této bakalářské práce jsou dosažené vzdělání doprovázejících pracovníků, spolupráce s OSPOD a metodika doprovázení.

Jako jedno ze specifíků jsem uvedla dosažené vzdělání doprovázejících pracovníků. V předchozích kapitolách jsem uvedla, jaké požadavky stanovuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí na dosažené vzdělání doprovázejících pracovníků. Jak jsem mohla zaznamenat na školení o PP, kterého jsem se zúčastnila, každý z přítomných doprovázejících pracovníků měl jiné dosažené vzdělání i osobní předchozí zkušenosti s pěstounskou péčí. Proto jsem se rozhodla ve své praktické části práce zjišťovat, jaké předchozí zaměstnání dovedlo respondenty k doprovázení pěstounských rodin a jaké je jejich nejvyšší dosažené vzdělání a s tím související jejich názory k tomu, zda jim toto vzdělání pomohlo k vykonávání tohoto povolání.

Každý doprovázející pracovník pěstounské rodiny musí spolupracovat s OSPOD tedy přiděleným sociálním pracovníkem, který hlídá a kontroluje stav dítěte a jeho biologické rodiny. Doprovázející pracovník pěstounské rodiny je zde jako podpůrná složka rodiny i dítěte. Oba tyto orgány jsou pověřeny sociálně-právní ochranou dětí, ale mají jinou roli ve vztahu k pěstounské rodině. Doprovázející pracovník úzce spolupracuje s tímto sociálním pracovníkem. Jak jsem již uvedla v úvodu, na školení v Dobré rodině jsem měla možnost slyšet, že ne vždy tato spolupráce funguje dokonale. V některých případech ze strany OSPOD spíše nefunguje a pracovníci si všechny potřebné informace musí zajišťovat sami. Proto jsem se rozhodla zařadit toto specifikum mezi předměty zkoumání mého dotazníkového šetření.

Jako další specifikum jsem si pro potřeby této bakalářské práce stanovila metodiku doprovázení pěstounských rodin. Jak jsem se dozvěděla na již zmiňovaném školení, a uvedla jsem dle odborné literatury výše, každá doprovázející organizace si stanovuje, píše tuto metodiku sama. V této práci a dotazníkovém šetření jsem zjišťovala, jaký mají respondenti názor na metodiku doprovázení v organizaci, pod kterou doprovázejí pěstouny a v čem spatřují její klady a zápory.

Jak jsem již uvedla, tato specifika jsem takto nadefinovala z důvodu rozdílných názorů a životních i praktických zkušeností zmiňovaných na školení v Dobré rodině, a zdálo se mi přínosné, tato kritéria blíže prozkoumat.

3. Empirická část

3.1 Cíle a výzkumné otázky

Empirická část práce je zaměřena na jednotlivá specifika doprovázení pěstounských rodin, která jsou vymezena v teoretické části. Cíleně jsou zde zkoumány aspekty jako dosažené vzdělání a jeho přínos pro výkon povolání respondentů, spolupráce respondentů s OSPOD a metodika doprovázení uplatňovaná v jednotlivých organizacích a názory respondentů na tato specifika. Vymezení těchto aspektů má za cíl zmapovat a charakterizovat problematiku povolání doprovázení pěstounských rodin.

S ohledem na skutečnost, že se v daném případě nejedná o empirický výzkum, ale pouze průzkum pro případné výzkumné šetření, může tato práce pouze naznačit, jak jsou či nejsou doprovázející pracovníci spokojeni s danými specifiky.

K samotné realizaci průzkumného šetření jsem stanovila 3 výzkumné otázky:

1. Pomohlo respondentům dosažené vzdělání k vykonávání povolání pracovníka doprovázení pěstounských rodin? Pokud respondentům nepomohlo k vykonávání tohoto povolání dosažené vzdělání, co jiného? Bylo to předchozí zaměstnání?
2. Jaké plusy a mínusy vidí respondenti v nastavené metodice doprovázení ve své organizaci, pod kterou doprovází pěstounské rodiny?
3. Jak funguje spolupráce OSPOD s doprovázejícími pracovníky? Jaké vidí respondenti plusy a mínusy na spolupráci s OSPOD ve svém kraji? Porovnání spolupráce s OSPOD napříč kraji ČR?

3.2 Metoda výzkumu a sběr dat

Jako metodu výzkumu jsem si zvolila kvantitativní sociologický průzkum formou dotazníkového šetření s otevřenými i uzavřenými otázkami. Dotazník jsem si připravila přes webovou stránku survio.com a rozeslala oslovaným respondentům odkaz na dotazník emailem.

Dotazníky jsem rozeslala zhruba 270 respondentům a dostalo se mi 98 odpovědí. Dotazníky jsem rozeslala 8. 11. 2018 v cca 18:00 hod. a již následující den jsem měla 56

odpovědí. Následující dny odpovědi přibývaly pomalejším tempem. Dne 13. 11. 2018 jsem vypnula možnost odpovídání na dotazník, protože jsem měla již zmiňovaných 98 odpovědí.

Během této doby sběru dat se mi e-mail několikrát vrátil z důvodu neexistující emailové schránky. Několik potencionálních respondentů mi odpovědělo, že se již doprovázení pěstounů nevěnuje. Několik e-mailů se mi vrátilo s automatickou odpovědí, že oslovení čerpají mateřskou či rodičovskou dovolenou.

Měla jsem emailové adresy na doprovázející pracovníky a organizace napříč kraji ČR. Tyto doprovázející organizace jsem si vyhledala přes webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí. Vedou veřejně dostupný seznam osob a organizací pověřených sociálně-právní ochranou dětí. Dostupný zde: <https://www.mpsv.cz/cs/14481>.

3.3 Charakteristika respondentů empirické části

Respondenty empirické části této bakalářské práce jsou doprovázející pracovníci pěstounských rodin. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 98 respondentů.

Nejprve jsem zjišťovala pohlaví respondentů (viz tabulka č. 1).

Tab. č. 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví.

respondenti	Celkem	%
ŽENY	92	93,9 %
MUŽI	6	6,1 %

Dále mě zajímal věk respondentů. Na výběr bylo z odpovědí 4 věkových rozhraní. Nejvíce odpovědělo respondentů (32) ve věku 41 – 50 let. Dále se zúčastnilo 26 respondentů jak ve věku 18 – 30 let, tak také ve věku 31 – 40 let. Nejméně bylo respondentů zastoupeno ve věku 51 a více let (viz tabulka č. 2).

Tab. č. 2: Rozdělení respondentů podle věku.

Věk	celkem	%
18 – 30 let	26	26,5 %
31 – 40 let	26	26,5 %
41 – 50 let	32	32,7 %
51 a více let	14	14,3 %

Další otázka, kterou jsem respondentům pokládala, byla: Jaké pěstouny doprovázíte? Na výběr bylo z odpovědí: dlouhodobé, na přechodnou dobu, obojí. 50 respondentů doprovází pěstouny dlouhodobé i na přechodnou dobu. 48 respondentů doprovází dlouhodobé pěstouny (viz tabulka č. 3).

Tab. č. 3: Typ pěstounů, které respondenti doprovází.

typ pěstounů	Celkem	%
dlouhodobí	48	49,0 %
na přechodnou dobu	0	0 %
Obojí	50	51,0 %

3.4 Výsledky empirické části a jejich interpretace

Dotazník měl celkem 9 otázek. První 3 jsem zhodnotila v předchozí podkapitole.

V otázce číslo 4 jsem se respondentů ptala, v jakých krajích doprovází pěstounské rodiny. Jak jsem již uvedla, měla jsem kontakty na doprovázející pracovníky napříč celou republikou, a proto jsem očekávala, že by mohlo dojít k porovnání názorů se spokojeností či nespokojeností spolupráce s OSPOD napříč kraji. Bohužel můj předpoklad se nepotvrdil (viz tabulka č. 4).

ČR má celkem 14 krajů a odpovědi jsem obdržela od respondentů z celkem 13 krajů, a to v nevyrovnaných zastoupeních. Nedostalo se mi odpovědi z kraje Vysočina. Dále mi odpověděli pouze 3 respondenti ze Zlínského kraje, 4 respondenti z krajů Praha a Středočeský a 5 respondentů z Karlovarského kraje. Zároveň 4 respondenti odpověděli, že mají zastoupení pro doprovázení po celé ČR. Nejvíce odpovědi se mi dostalo z kraje Moravskoslezského od 25 respondentů. Dále jsem obdržela 11 odpovědí z krajů Pardubického a Ústeckého a 9 odpovědí z kraje Středočeského.

Celkem 13 respondentů odpovědělo, že doprovází pěstouny ve více krajích. 12 z nich doprovází pěstouny ve 2 krajích a 1 respondent ve 3 krajích.

Tab. č. 4: Četnost odpovědí respondentů za jednotlivé kraje.

kraje	celkem respondentů
Moravskoslezský	25
Pardubický	11
Ústecký	11
Středočeský	9
Olomoucký	8
Plzeňský	8
Královehradecký	8
Jihomoravský	6
Jihočeský	6
Karlovarský	5
Praha	4
Liberecký	4
Zlínský	3
Celá ČR	4

Graf. č. 1: Procentuální znázornění v kolika krajích jednotliví respondenti doprovází pěstounské rodiny

Z uvedeného vyplývá, že bohužel nemůže dojít k porovnání názorů napříč všemi kraji ČR. Pokud by k tomu mělo dojít, bylo by třeba přesněji si vytipovat kolika respondentům z jakého kraje je dotazník zasílán. Nebo konkrétněji požádat doprovázející organizace z daných krajů, od kolika respondentů by bylo potřeba získat odpovědi k danému průzkumu.

Následující otázka, kterou jsem respondentům pokládala, zněla: *Jaká předchozí zaměstnání Vás dovedla k doprovázení pěstounských rodin?*

Odpovědi respondentů jsem si rozdělila do následujících kategorií podle četnosti výskytu těchto odpovědí (viz tabulka č. 5): nástup hned po VŠ, sociální práce, osobní zkušenost s PP, kurátor pro mládež, psycholog/ terapeut, pedagog/ vychovatel/ lektor, jiná práce v NRP a jiné. Do kategorie jiné jsem zahrнула odpovědi, kde byla daná profese nějakým způsobem specifická, nebo odpověď obsahovala více zaměstnání.

Tab. č. 5: Četnosti odpovědí respondentů na otázku: *Jaká předchozí zaměstnání Vás dovedla k doprovázení pěstounských rodin?*

Odpovědi	celkem	%
Sociální práce (1 z toho i osobní zkušenost s PP)	50	51 %
Nástup hned po VŠ	19	19,4 %
Pedagog/vychovatel/lektor	10	10,2 %
Psycholog/terapeut	4	4,1 %
Kurátor pro mládež	3	3,1 %
Jiná práce v NRP	3	3,1 %
Osobní zkušenost s PP	1	1 %
Jiné (1 z toho i osobní zkušenost s PP)	8	8,2 %

Očekávala jsem podobný výskyt odpovědí předchozího zaměstnání v sociální práci. Jedna respondentka odpověděla: *sociální pracovník, sama jsem byla dlouhodobou pěstounkou*. V první řadě mě zaujal výskyt odpovědí nástup hned po VŠ. Nicméně tato odpověď není tolik překvapivý vzhledem k počtu respondentů - 26, ve věku 18-30 let.

V souhrnu tyto odpovědi deklarují nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, na které se dotazují v následující otázce.

Nejzajímavějšími odpovědi jsou v kategorii jiné:

- *Velmi volně – Práce v koupelnovém studiu, kuchyňském studiu, práce au pair a pak práce administrativní v komerčním sektoru, kde jsem si potvrdila, že chci dělat něco velmi jiného.*
- *Dříve jsem dělala v pečovatelské službě, tudíž jsem neměla žádné zkušenosti s danou cílovou skupinou.*
- *Předtím jsem pracovala se seniory, změna pro mě byla příjemná.*
- *Centrum primární prevence Semiramis, z.s., Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež Modrý pomeranč Salinger, z.s., Mateřská škola Sion, vodní záchrannář – plavčík Plavecký bazén Hradec Králové*
- */ (respondent odpověděl proškrtnutím otázky)*
- *Administrativní pracovník Okresní soud v Karlových Varech, administrativní pracovník Exekuční úřad Karlovy Vary, pozice finančního projektanta v Dětském domově v Ostrově.*
- *Odbor ochrany práv dětí MPSV ČR*
- *Fyzioterapeut, dítě v PP do r. 2006*

Nejzajímavější mi připadala odpověď respondentky, která odpověděla velmi volně, viz první odpověď z kategorie jiné. Všechny jiné odpovědi se stále točily alespoň částečně kolem péče nebo pomoci druhým lidem. Tato respondentka se k zaměstnání doprovázení pěstounských rodin dostala ze zcela jiných oborů.

Následovala otázka na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů formulovaná takto: *Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a obor vzdělání (pokud máte kurz pracovníka v sociálních službách prosím, doplňte)?* Očekávala jsem odpovědi jako například: Bc. sociální pedagog, Mgr. pedagogika a jiné. Někteří respondenti si tuto otázku zřejmě vyložili jinak a odpověděli jen VŠ, Mgr., ÚSO (tj. Úplné střední odborné vzdělání s maturitou). Takových odpovědí je celkem 9. Nejspíše by bylo vhodnější tuto otázku položit jako uzavřenou s volbou odpovědi.

Následující odpovědi jsem si rozdělila podle oborů, které se vyskytovaly v odpovědích respondentů: sociální práce, sociální pedagogika, speciální pedagogika, pedagogika/vychovatelství, andragogika, psychologie. Dále následuje kategorie neupřesněný obor nebo titul. Poslední kategorii jsem nazvala jiné, kde jsou obory, které se v odpovědích neopakovaly.

Nejčastějším nejvyšším dosaženým vzděláním respondentů mého dotazníkového šetření je sociální práce, sociální pedagogika, speciální pedagogika, pedagogika/vychovatelství. Další odpovědi ukazuje následující tabulka č. 6.

Tab. č. 6: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.

obor	Titul	celkem	%
sociální práce	Mgr.	22	22,4 %
	Bc.	19	19,4 %
	neupřesněný VŠ titul	5	5,1 %
	VOŠ	4	4,1 %
	ÚSO	1	1 %
sociální pedagogika	Mgr.	4	4,1 %
	Bc.	2	2 %
	VOŠ	2	2 %
speciální pedagogika	Bc.	3	3,1 %
	Mgr.	2	2 %
	neupřesněný VŠ titul	2	2 %
pedagogika/vychovatelství	Mgr.	3	3,1 %
	neupřesněný VŠ titul	2	2 %
psychologie	Mgr.	3	3,1 %
	neupřesněný VŠ titul	1	1 %
andragogika	Mgr.	1	1 %
	Bc.	1	1 %
	neupřesněný VŠ titul	1	1 %
neupřesněný obor nebo titul	Mgr.	3	3,1 %
	VŠ	3	3,1 %
	Bc.	2	2 %
	ÚSO	1	1 %
jiné	3 respondenti z toho + kurz pracovníka v sociálních službách	11	11,2 %

Kategorie jiné zahrnuje odpovědi:

- *Mgr. Veřejná správa o soc. politika Slu Opava*
- *Magisterské vzdělání na Ostravské univerzitě v Ostravě obor poradenství*
- *Mgr. – supervizor*
- *VŠ Mgr. Teologie*
- *VŠ, obor sociologie, kurz pracovníka v soc. službách*
- *Vysokoškolské – magisterské, Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity, Obor: sociální práce se zdravotním profilem*
- *Magisterské – obor: Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory*
- *Vysoká škola ekonomická, kurz sociálního pracovníka + požadovaných 5 let praxe v sociálních službách*
- *Vysokoškolské – Slezská univerzita, obor: Veřejná správa a sociální politika*
- *VŠ Bc. obor religionistika, kurz pracovníka v sociálních službách*
- *VŠ – sociální patologie*

V následující otázce jsem se respondentů ptala na jejich názor na to, zda jim pomohlo jejich dosažené vzdělání k vykonávání povolání doprovázení pěstounských rodin a pokud ano, čím konkrétně (viz tabulka č. 7). Pokud s tímto názorem nesouhlasí, ptala jsem se, co jiného jim k tomu dle jejich názoru pomohlo.

Celkem 72 respondentů částečně souhlasilo s tím, že jim jejich nejvyšší dosažené vzdělání pomohlo k vykonávání povolání doprovázení pěstounských rodin. Můj předpoklad byl, že respondentům k výkonu tohoto povolání pomohla především praxe. Pouze 20 respondentů odpovědělo, že jim pomohlo vzdělání a praxe, pouze 8 respondentů uvedlo jako nápomocnou pouze praxi. Celkem 26 respondentů odpovědělo, že jim jejich vzdělání k výkonu povolání doprovázení nepomohlo a uvedli jiné kategorie, které vidí za tímto přínosem.

Jedna respondentka například uvedla, že jí studium pomohlo k výkonu daného povolání, zároveň že se domnívá, že má osobnostní předpoklady k výkonu daného povolání, protože byla sama týraným dítětem, a proto se dokáže vcítit do pocitů dětí odebraných rodičům z těchto důvodů:

- *Sama jsem byla týrané a zneužívané dítě. Toto je mou velkou devizou, protože se dokáži vcítit do pocitů dítěte, které bylo odebráno z důvodu týrání. Vzdělání mi dalo teoretický rámec.*

Tab. č. 7: Odpovědi respondentů na otázku: *Myslíte si, že Vám ke schopnosti vykonávat toto povolání pomohlo právě Vaše vzdělání? Pokud ano, čím konkrétně? Pokud ne, co jiného?*

odpovědi	doplnění odpovědi	celkem	%
ano	samotné studium	30	30,6 %
	+ praxe	20	20,4 %
	+ potřeba osobnostních předpokladů (empatie, ochota pomáhat, komunikativnost, asertivita a jiné)	10	10,2 %
	+ další vzdělávání v problematice NRP a supervize	9	9,2 %
	+ osobní zkušenost s PP	2	2 %
	+ osobnostní předpoklady + praxe	1	1 %
ne	pomohla praxe	8	8,2 %
	pomáhají osobnostní předpoklady (empatie, ochota pomáhat, komunikativnost, asertivita a jiné)	6	6,1 %
	uvedeno pouze ne	4	4,1 %
	další vzdělávání v problematice NRP	4	4,1 %
	osobnostní předpoklady + další vzdělávání v problematice NRP	2	2 %
	vzdělání doplněno po nastoupení do oboru	1	1 %
	osobní zkušenost s PP, ve které respondentka vyrůstala	1	1 %

Další otázka, kterou jsem respondentům pokládala, zněla: *Jaký je Váš názor na metodiku doprovázení pěstounů v organizaci, pod kterou pěstounské rodiny doprovázíte? Jaké jsou plusy a mínusy této metodiky?* Celkem respondenti uvedli 65 plusů a 39 mínusů této metodiky. 19 odpovědí se nedalo zařadit ani mezi plusy ani mínusy metodiky. Danou otázku jsem vyhodnocovala ze 120 odpovědí. Hodnotila/Posuzovala jsem každé zmíněné plus nebo mínus nebo jinak neobvyklou odpověď na danou otázku (viz tabulka č. 8).

Tab. č. 8: Uvedené + a – metodiky doprovázení dle respondentů.

odpověď	upřesnění odpovědi	celkem	%
+	na psaní metodiky se podílíme, vychází z praxe, jsme s ní spokojeni	34	28,3 %
	jsem spokojený/á	13	10,8 %
	je podrobně zpracovaná a jsou zde uvedeny i příklady z praxe	12	10 %
	funguje jako předloha při řešení problémů	4	3,3 %
	děti mohou vyrůstat v rodinách, a ne v ústavech	1	0,8 %
	myslí na individuální přístup ke klientovi	1	0,8 %
-	chybějící jednotná metodika pro všechny doprovázející organizace a všechny kraje	12	10 %
	neustále nutná aktualizace, velká administrativní zátěž, její tvorba zabere hodně času	10	8,3 %
	je nedostatečně zpracovaná	6	5 %
	je příliš rozsáhlá, špatně se v ní orientuje	3	2,5 %
	reaguje na potřeby zákona, který má trhliny a nereaguje na praxi	2	2 %
	je potřeba aktualizovat	2	1,7 %
	klade velký důraz na práva biologických rodičů, neptá se na názor pěstounů	1	0,8 %
	chráníme více sebe než klienty	1	0,8 %
jiné	sám/sama jsem metodiku psal/a, nemohu hodnotit	6	5 %
	prochází aktualizací	4	3,3 %
	vycházíme ze své metodiky + metodik jiných organizací	3	2,5 %
	preferuji individuální přístup ke klientovi, metodika pouze podpůrná složka	2	1,7 %
	řídíme se standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí	1	0,8 %
	metodika je klíčový dokument k doprovázení	1	0,8 %
	metodiku používáme k zaučování nových zaměstnanců	1	0,8 %

U některých odpovědí je patrné, že si respondent otázku nepřečetl pozorně nebo otázce nerozuměl. Také je ale možné, že já jsem dostatečně neporozuměla respondentově odpovědi. Jedna respondentka uvedla jako plus: *Děti mohou vyrůstat v rodinách, nejsou umisťovány do ústavů.* Jiný respondent odpověděl: *Metodika je klíčový dokument k doprovázení.*

Další odpověď, která mě velmi překvapila, byla: *Je dobrá. Minus je, že více chráníme sebe než klienta. Ale to je asi všude.* Měla jsem za to, že tato metodika doprovázení je především nastavená tak, aby doprovázející pracovníci co nejlépe dokázali pomáhat pěstounům s naplňováním práv a povinností pěstouna, tedy chránit klienta.

Podle mého názoru jsou respondenti s nastavenou metodikou doprovázení spíše spokojení. Myslím si, že za hlavní plus považují, že se na samotné tvorbě mohou podílet a je pro ně podstatné, zda odráží reálnou praxi. Naopak někteří respondenti vidí jako mínus, že není nastavená jednotná metodika doprovázení pro všechny doprovázející organizace a kraje. Tuto situaci ovšem nemohu sama posuzovat, protože nejsem doprovázející pracovník.

Poslední otázka, na kterou jsem se respondentů ptala, zněla: *Jaký je Váš názor na spolupráci s OSPOD ve Vašem kraji, kde doprovázíte pěstouny? Jaké jsou plusy a mínusy této spolupráce?* Odpovědi na tuto otázku mě překvapily nejvíce. Celkem 50 respondentů odpovědělo, že vždy záleží na jedinci, se kterým za daný OSPOD spolupracují. Toto považují za problém. Každý jedinec by měl být ve svém povolání profesionál a vykonávat své povolání co nejlépe. Nemělo by docházet k tomu, že s některými jedinci je spolupráce funkční a s některými naopak zcela nefunguje. Nicméně celkem 37 respondentů uvedlo, že je tato spolupráce pozitivní. Pouze 27 názorů je negativních. Z těchto negativ mě nejvíce překvapily odpovědi, že pracovníci OSPOD mají nedostatečné vzdělání. Nedokáží reagovat na aktuální problémy, nevyznají se vždy v problematice NRP. Dle mého názoru je zcela nezbytné, aby se tyto pracovníci vyznaly v problematice NRP. Tyto názory se ovšem objevují pouze 2 a nemusí být zcela relevantní.

U této otázky jsem opět vyhodnocovala každé plus a mínus nebo jinak neobvyklou odpověď (viz tabulka č. 9), kterou respondenti uvedli. Celkem je vyhodnocena ze 114 odpovědí.

Tab. č. 9: Názory respondentů na metodiku doprovázení.

odpověď	upřesnění odpovědi	celkem	%
+	vzájemně spolupracujeme, komunikujeme	32	32,7 %
	pravidelně se setkáváme nad konkrétními případy	2	1,8 %
	vzájemná podpora při práci s rodinou	2	1,8 %
	spolupráce se zlepšuje	1	0,9 %
-	spolupráce nefunguje, pracovníci OSPOD jsou neochotní, nekomunikují, netvoří IPOD,	15	13,2 %
	nedostatek času pracovníc OSPOD, mají mnoho případů	7	6,1 %
	velké rozdíly mezi jednotlivými OSPOD	2	1,8 %
	nedostatečné vzdělání pracovníc OSPOD	2	1,8 %
	OSPOD nedostatečně zasahuje u pěstounů, kteří dlouhodobě neplní své povinnosti	1	0,9 %
	Spolupráce se vždy liší na každém pracovišti a záleží na jedinci, se kterým spolupracujeme	50	43,9 %

Zde jsou příklady poslední velmi frekventované odpovědi:

- *Spolupracujeme se dvěma OSPOD a každá ta spolupráce je jiná.*
- *Spolupráce se velmi liší v závislosti na konkrétním OSPOD i konkrétním pracovníkovi obecně.*
- *S některými OSPOD dobrá či výborná, s jinými má své mezery a jsou i OSPOD, se kterými se o spolupráci téměř nedá mluvit. Stojí to na lidech a hodně záleží na postoji vedoucí oddělení.*
- *Spolupráci nelze paušalizovat, vždy je to o konkrétních lidech.*

3.5 Diskuze

Daným dotazníkovým šetřením jsem zjistila, že 30 respondentů souhlasí, že jim k vykonávání povolání doprovázení pěstounských rodin pomohlo dosažené vzdělání. Dalších 42 respondentů uvedlo, že jim studium pomohlo částečně a uvedli další aspekty, které jim dále k vykonávání tohoto povolání pomáhají. Jako tyto další aspekty uvedli: praxe, další vzdělávání v problematice NRP a supervize, osobnostní předpoklady pro výkon tohoto povolání, jako jsou empatie, asertivita, ochota pomáhat druhým lidem a další, osobní

zkušenosti s PP. Touto praxí někteří respondenti mysleli praxi v daném oboru a několik z nich uvedlo praxi z předchozích zaměstnání. Nicméně nelze z daného dotazníkového šetření určit, které předchozí zaměstnání je to nejvhodnější k vykonávání povolání doprovázení pěstounských rodin. Můj předpoklad byl, že respondentům k výkonu povolání doprovázející pracovník pomohla především praxe, což potvrdilo pouze 8 respondentů.

Celkem respondenti uvedli 65 plusů nastavené metodiky doprovázení v organizaci, ve které doprovází pěstounské rodiny. Z toho celkem 34x respondenti uvedli, že jsou spokojeni s nastavenou metodikou doprovázení, sami ji tvořili a vychází z praxe. Jako další plusy metodiky doprovázení respondenti uváděli, že je podrobně zpracována a jsou v ní uvedeny i příklady z praxe a slouží jim jako návod při řešení problémů. Celkem respondenti uvedli 39 mínusů metodiky doprovázení. Nejčastěji zmiňovali chybějící jednotnou metodiku doprovázení pro všechny doprovázející organizace a kraje. Jako další mínus spatřují v nutnosti její neustále aktualizace, velké administrativní zátěži a v časové náročnosti při její tvorbě. Mezi dalšími častými mínusy respondenti uváděli její nedostatečné zpracování. Celkově jsem ovšem názoru, že respondenti vidí metodiku doprovázení jako přínosnou.

Celkem 37 respondentů uvedlo, že jsou spokojeni se spoluprací s OSPOD či se zlepšuje. Z toho 32 respondentů jako plus této spolupráce uvedlo, že vzájemná spolupráce funguje dobře. 27 respondentů uvedlo mínusy této spolupráce. 15 respondentů z toho uvedlo, že spolupráce nefunguje, pracovníci jsou neochotní, nepředávají potřebné informace, netvoří IPOD a celkově nekomunikují. Dalšími mínusy byly nedostatek času pracovníků OSPOD, velké rozdíly mezi jednotlivými OSPOD, nedostatečné vzdělání pracovníků OSPOD a další. Nejvíce odpovědí na otázku fungování spolupráce s OSPOD respondenti 50x uvedli, že daná spolupráce se liší na jednotlivých pracovištích OSPOD a vždy záleží na jedinci, s kterým na úřadě spolupracují. Toto zjištění vidím jako problém. Nemělo by docházet k tomu, že s některými jedinci je spolupráce funkční a s některými naopak zcela nefunguje.

Nejčastěji (v 50 případech), respondenti na otázku fungování spolupráce s OSPOD, uvedli, že daná spolupráce se liší na jednotlivých pracovištích OSPOD a vždy záleží na jedinci, s kterým na příslušném úřadě spolupracují. Toto zjištění vnímám jako problém. Nemělo by docházet k tomu, že s některými jedinci je spolupráce funkční a s některými naopak zcela nefunguje.

Bohužel nebylo možné provést porovnání spokojenosti se spoluprací s OSPOD napříč všemi kraji ČR, protože jsem nezískala reprezentativní vzorek respondentů z každého kraje. Pro tyto potřeby by bylo nejspíše vhodné vytipovat si dané počty respondentů z každého kraje a oslovit přímo konkrétní počet respondentů.

Cílem tohoto dotazníkového šetření bylo zjistit názory respondentů na to, co jim pomohlo k vykonávání povolání doprovázení pěstounských rodin (nejvyšší dosažené vzdělání, praxe a jiné), názory na metodiku doprovázení v organizaci, pod kterou pěstouny doprovází a na spolupráci s OSPOD. Tyto názory se povedlo od respondentů zjistit, cíle práce se tedy povedlo naplnit. Nicméně jelikož jsem nezískala reprezentativní vzorek respondentů z každého kraje ČR, nebylo možné provést porovnání spokojenosti se spoluprací s OSPOD napříč ČR.

Při zpětném hodnocení dotazníku bych navrhla některé úpravy. Jako neproblematičtější se ukázala otázka na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Ta mohla být lépe zformulována, nebo mohla být zformulována jako uzavřená s možnostmi výběru z několika odpovědí. Rovněž bylo náročné vyhodnocování posledních dvou otázek. Respondentů jsem se dotazovala na plusy a mínusy metodiky doprovázení a spolupráce s OSPOD. Tyto odpovědi jsem nevyhodnocovala jako 98 odpovědí, kolik bylo respondentů, Zde jsem nepracovala s 98 odpověďmi, což představuje celkový počet respondentů, ale vyhodnocovala jsem každé plus a minus nebo každou jinou odpověď, kterou jsem od respondentů obdržela. Považovala jsem za zásadní vyhodnotit každý názor respondentů zvlášť.

Závěr

V teoretické části této bakalářské práce se zabývám vymezením náhradní rodinné péče, konkrétněji tedy adoptí neboli osvojením a poručenstvím, šířeji pak pěstounskou péčí a jejími typy, legislativním rámcem pěstounství včetně práv a povinností pěstouna. Nejpodrobněji je zde definována role a náplň práce doprovázejících pracovníků a vymezení jejich práv a povinností.

V empirické části zkoumám vybraná specifika doprovázení, kterými jsou: dosažené vzdělání doprovázejících pracovníků, spolupráce s OSPOD a metodika doprovázení v organizacích, pod kterými doprovázející pracovníci pěstouny doprováží.

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat názory doprovázejících pracovníků pěstounů na výše uvedená specifika a tím charakterizovat problematiku povolání doprovázení pěstounských rodin v kontextu vybraných specifik. Tyto cíle se povedlo naplnit, až na porovnání spokojenosti se spoluprací s OSPOD napříč kraji.

Dané dotazníkové šetření ukázalo, že z 98 respondentů jich 30 souhlasí, že jim k vykonávání povolání doprovázení pěstounských rodin pomohlo dosažené vzdělání. Dalších 42 respondentů uvedlo, že jim studium pomohlo částečně a uvedli další aspekty, které jim dále k vykonávání tohoto povolání pomáhají.

Celkem respondenti uvedli 65 plusů nastavené metodiky doprovázení v organizaci, ve které doprováží pěstounské rodiny. V 34 případech respondenti hodnotili kladně, tedy uvedli jako plus, že se na tvoření metodiky doprovázení podílejí a jsou s ní spokojeni. Celkem respondenti uvedli 39 mínusů metodiky doprovázení. Jako nejčastější zmiňovali chybějící jednotnou metodiku doprovázení pro všechny doprovázející organizace a kraje. Celkově z daného průzkumu vyplývá, že jsou respondenti s nastavenou metodikou spíše spokojeni a považují ji za přínosnou.

Celkem 37 respondentů uvedlo, že jsou spokojeni se spoluprací s OSPOD či že se zlepšuje. 27 respondentů uvedlo mínusy této spolupráce, z toho 15 respondentů uvedlo, že spolupráce nefunguje, pracovníci jsou neochotní, nepředávají potřebné informace, netvoří IPOD a celkově nekomunikují. Dále 50 respondentů uvedlo, že se daná spolupráce na jednotlivých pracovištích OSPOD liší a vždy záleží na jedinci, s nímž konkrétně spolupracují.

Protože jsem nezískala reprezentativní vzorek respondentů z každého kraje ČR, nebylo možné provést porovnání spokojenosti se spoluprací s OSPOD napříč ČR. Pro

porovnání spokojenosti spolupráce s OSPOD by bylo vhodné vytipovat si konkrétní počty respondentů v každém kraji a oslovit tento přesný počet respondentů.

Zjištění daného dotazníkového šetření zřejmě nebudou příliš přínosná pro současnou praxi NRP. Do budoucna by bylo možné tyto výsledky použít pro další výzkumné šetření a rozšířit například pro potřeby diplomové práce. Tento průzkum by se mohl vylepšit například vhodnější formulací otázek, přesnějším vytipováním počtů respondentů v jednotlivých krajích a rozšířením o další témata. Poté by mohl být lépe využitelný v praxi.

Přílohy

Ukázka dotazníku

Vážené respondentky, vážení respondenti,

jmenuji se Štěpánka Petzová a studuji bakalářský obor sociální pedagogika na Husitské teologické fakultě Karlovy Univerzity.

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který poslouží jako podklad pro vypracování mé bakalářské práce na téma „Specifika doprovázení pěstounských rodin z pohledu doprovázejících pracovníků“.

Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé vyplnění dotazníku. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná.

Předem děkuji za Vaši ochotu a Váš čas.

1. Pohlaví: a) Muž b) Žena

2. Věk:

a) 18 – 30 let

b) 31 – 40 let

c) 41 – 50 let

c) 50 a více let

3. Doprovázím pěstouny: a) dlouhodobé b) na přechodnou dobu c) obojí

4. V jakém kraji/jakých krajích doprovázíte pěstounské rodiny?

.....
.....
.....

5. Jaká přechozí zaměstnání Vás dovedla k doprovázení pěstounských rodin?

.....
.....
6. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a obor vzdělání (pokud máte kurz pracovníka v sociálních službách prosím doplňte)?

.....
.....
.....

7. Myslíte si, že Vám ke schopnosti vykonávat toto povolání pomohlo právě Vaše vzdělání? Pokud ano, čím konkrétně? Pokud ne, co jiného?

.....
.....
.....

10. Jaký je Váš názor na metodiku doprovázení pěstounů v organizaci, pod kterou pěstounské rodiny doprovázíte? Jaké jsou plusy a mínusy této metodiky?

.....
.....
.....

11. Jaký je Váš názor na spolupráci s OSPOD ve Vašem kraji, kde doprovázíte pěstouny? Jaké jsou plusy a mínusy této spolupráce?

.....
.....
.....

Seznam zdrojů

Primární literatura:

ARCHER, Caroline. 2001. *Dítě v náhradní rodině: nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha. 120 s. ISBN 80-7178-578-4.

BUBLEOVÁ, V. 2002. Děti potřebují rodiče, rodiče potřebují děti. In: MATĚJČEK, Z, ed. a Jarmila KOLUCHOVÁ et. al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. s. 11-27. ISBN 80-7178-637-3.

GULOVÁ, Lenka. 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.

KOPŘIVA, Karel. 2016. *Lidský vztah jako součást profese*. 7.vyd. Praha: Portál. 147 s. ISBN 978-80-262-1147-1.

LEXOVÁ, Jana a Hana PÁZLAROVÁ. 2016. Doprovázení a služby pro pěstounské rodiny. In: PÁZLAROVÁ, H. a K. FRANKOVÁ et. al. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, s 83-93. ISBN 978-80-262-1020-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. 2007. *Co děti nejvíc potřebují*. 4.vyd. Praha: Portál. 108 s. ISBN 978-80-7367-272-0.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. 1999. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha. 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

PETROV, Jan a kol. 2017. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck. lxii, 3053 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

Pěstounství je profese. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. 40 s.
ISBN 978-80-7421-115-7.

TRNKOVÁ, Lucie. 2018. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. 168 s.
ISBN 978-80-7552-864-3.

VANČÁKOVÁ, Martina. 2014. *Co obnáší pěstounská péče*. Info zpravodaj: magazín informačního centra o hluchotě FRPSP. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. 22(2), s. 6-7.

ZEZULOVÁ, Dagmar. 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. 200 s.
ISBN 978-80-262-0065-9.

Elektronické zdroje:

Co děláme: Doprovázíme pěstouny a osvojitele (Dohody). *Dobrá rodina* [online]. 2015 [cit. 2018-11-12]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/dohody>.

Etický kodex. *Dobrá rodina* [online]. 2015 [cit. 2018-11-13]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/images/cwattachments/ETICKY-KODEX.pdf>.

Seznam pověřených osob k SPO září 2018 [online]. 2018 [cit. 2018-12-03]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14481>

Legislativní zdroje:

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Sekundární literatura:

KUBÍČKOVÁ, Hana. 2011. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita. 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

MILNER, Judith a Patrick O'BYRNE, CAMPLING, Jo, ed. 1998. *Assessment in social work*. Houndmills: Palgrave. 206 s. ISBN 0-333-65919-8.

NOWAK-FABRYKOWSKI, Krystyna a Patricia S PIVER. 2008. Caring for Foster Children in the South: Why They Did Not Have Even One Person to Care for Them. *Education: a monthly magazine devoted to the science, art, philosophy and literature of education*. Boston: New England Pub. Co. 129(2), 192-201. ISSN 0013-1172.

SCHOOLEROVÁ, Jayne E. 2002. *Adopce vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha: Návrat domů. 217 s. ISBN 80-7255-066-7.

SMOLÍKOVÁ, Veronika. 2014. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing. 77 s. ISBN 978-80-7418-218-1.

STRIOVÁ, Miloslava. 2013. *Děti, které se rodí v srdci: příběh adoptivní a pěstounské maminky*. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-262-0359-9.